DOI : https://doi.org/10.5281/zenodo.18529128

ମୂଳ ପ୍ରବନ୍ଧ

ସ୍ଥିତାବସ୍ଥା ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିପ୍ଳବର ସ୍ୱର : ନାଟକ ଅମୃତସ୍ୟ ପୁତ୍ରଃ

ସ୍ନିଗ୍ଧା ଶୁଭଦର୍ଶିନୀ

ସଂକ୍ଷିପ୍ତସାର :

'ଅମୃତସ୍ୟ ପୁତ୍ରଃ' ନାଟକଟି ନାଟ୍ୟକାର ମନୋରଞ୍ଜନ ଦାସଙ୍କ ବହୁ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ନାଟକ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟତମ। ନାଟକରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ପରମ୍ପରା ବିରୁଦ୍ଧ ମାନସିକତା ରହିଛି ନାୟକ ସନାତନଠାରେ। ସନାତନ ଓ ସୁଚେତା ଦୁହେଁ ହେଉଛନ୍ତି ରକ୍ଷଣଶୀଳ ସମାଜ ବିରୋଧୀ ଚରିତ୍ର। 'ଶୃଣ୍ୱନ୍ତୁ ବିଶ୍ୱେ ଅମୃତସ୍ୟ ପୁତ୍ରଃ' ଆର୍ଯ୍ୟ ଋଷିଙ୍କ କଣ୍ଠରୁ ନିର୍ଗତ ଏହି ଉଦାରବାଣୀ ଦ୍ୱାରା ନାଟ୍ୟକାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ଏ ନାଟକ ଲେଖିଅଛନ୍ତି। ସନାତନ ସୁଚେତା, ନିର୍ମଳା, ବିମଳବାବୁ ଏବଂ ଏସ୍.ଏସ୍.ଏମ୍ ଚରିତ୍ର ଆଦି ପ୍ରତୀକାତ୍ମକ ଚରିତ୍ର ଅଟନ୍ତି। ଏପରିକି ନାଟକରେ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ରେଳ ଷ୍ଟେସନ୍, ରେଳ ଧାରଣା ଏବଂ ରେଳଗାଡ଼ି ସବୁଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରତୀକାତ୍ମକ କରି ମନୋରଞ୍ଜନ ଦାସ ନିଜ ନାଟକରେ ଦେଖାଇ ଅଛନ୍ତି। ଆଜିର ଯୁଗରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମୁକ୍ତି ଦରକାର, ଉନ୍ନତ ସମାଜ ଆଉ ସାମାଜି ବିଧି ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦରକାର। କିନ୍ତୁ କେହି ହେଲେ ପ୍ରାଚୀନର ଅବଧାରଣାଠାରୁ ବଦଳାଇବାର କ୍ଷମତା ରଖନ୍ତି ନାହିଁ। ଯାହା ଚଳି ଆସୁଛି ସେଥିରେ ନିଜକୁ ଖାପ ଖୁଆଇବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି। ନିଜେ କିଛି ବଦଳାଇବାକୁ କିମ୍ବା ନୂଆ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସନାତନ ଓ ସୁଚେତା ସବୁ କିଛି ଭାଙ୍ଗି ଦେଇ ନୂଆ ଗଢ଼ିବାରେ ବିଶ୍ୱାସୀ । କିନ୍ତୁ ଏମାନଙ୍କ ରାସ୍ତାଯେ ବହୁ କଣ୍ଟକିତ । ତାହା ଅମୃତସ୍ୟ ପୁତ୍ରଃ' ନାଟକରେ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହୋଇଛି।

ପ୍ରମୁଖ ଶବ୍ଦାବଳୀ :

ଚରିତ୍ରଚର୍ଯ୍ୟା, ଟେଲିଗ୍ରାଫିକ୍, ସ୍ଥିତାବସ୍ଥା, ଏଷ୍ଟାବ୍ଲିଶ୍ମେଣ୍ଟ୍, ବୈପ୍ଳବିକ, ପୋକଖିଆ, ମଞ୍ଚକୌଶଳ, ରେଳଧାରଣା ଇତ୍ୟାଦି ।

ପ୍ରସଙ୍ଗ :

ପ୍ରକୃତି ଜଗତରେ ଋତୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପରି ସାମାଜିକ ସ୍ଥିତାବସ୍ଥାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ ପ୍ରକ୍ରିୟା । ମାତ୍ର ଏ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆପେ ଆପେ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହାରି ପଛରେ କିଛି ନେତୃସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଗୋଷ୍ଠୀର ହାତଥାଏ। ଶହଶହ ବର୍ଷ ଧରି ସମାଜରେ ପ୍ରଚଳିତ ଚଳଣି, ପରମ୍ପରା ଓ ବିଶ୍ୱାସବୋଧ ଏମାନଙ୍କୁ ଅତିଷ୍ଠ କରେ। ତେଣୁ ସେମାନେ ତାହାର ନକରାତ୍ମକ ଦିଗ ପ୍ରତି ଅଙ୍ଗୁଳି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରି ତା' ବିରୁଦ୍ଧରେ ଦିଅନ୍ତି ବୈପ୍ଳବିକ ଆହ୍ୱାନ। ଏହି ଅନୁକ୍ରମରେ ନାଟ୍ୟକାର ମନୋରଞ୍ଜନ ଦାସଙ୍କ 'ଅମୃତସ୍ୟ ପୁତ୍ରଃ' ନାଟକର ପରିଚର୍ଚ୍ଚା ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ମନେହୁଏ। ଯେଉଁଠି ସାମାଜିକ ସ୍ଥିତାବସ୍ଥା ବିରୁଦ୍ଧରେ ନାଟ୍ୟ ନାୟକ ସନାତନର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଓ ବୈପ୍ଳବିକ ସ୍ୱର ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ। ନାଟ୍ୟକାର ମନୋରଞ୍ଜନ ନବନାଟ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକର

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧକୁ ଅନ୍‌ଲାଇନରେ ପଢିବାପାଇଁ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତୁ

Quick Response Code:

Available online at : https://pracheenews.com/

DOI : https://doi.org/10.5281/zenodo.18529128

Article No - BPP00375

ଯୋଗାଯୋଗ :
ଡ଼କ୍ଟର ସ୍ନିଗ୍ଧା ଶୁଭଦର୍ଶିନୀ, ଅଧ୍ୟାପିକା,
ରମାଦେବୀ ମହିଳା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ
Email : snigdharakhi4u@gmail.com
ORCID ID : https://orcid.org/0009-0008-6979-0465

This is an open access journal, and articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial Share Alike 4.0 License, which allows others to remix, tweak, and build upon the work non commercially, as long as appropriate credit is given and the new creations are licensed under the identical terms.

For reprints contact: *pracheepatrika@rediffmail.com*

ପ୍ରାପ୍ତି	ସମୀକ୍ଷିତ	ଗୃହୀତ	ପ୍ରକାଶିତ
୧୪.୧୦.୨୦୨୫	୧୩.୧୧.୨୦୨୫	୨୬.୧୨.୨୦୨୫	୧.୦୧.୨୦୨୬

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧକୁ କିପରି ଉଦ୍ଧୃତ କରିବେ : ଶୁଭଦର୍ଶିନୀ, ସ୍ନିଗ୍ଧା; ୨୦୨୬। ସ୍ଥିତାବସ୍ଥା ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିପ୍ଳବର ସ୍ୱର : ନାଟକ ଅମୃତସ୍ୟ ପୁତ୍ରଃ। ବାସ୍ତବତାର ପରିପ୍ରକାଶ ପ୍ରାଚୀ। ଭାଗ :୧୧, ସଂଖ୍ୟା : ଌ; ପୃଷ୍ଠା : ୨୫-୨୯ ।

ପ୍ରଥମ ଓ ପ୍ରଧାନ ସୂତ୍ରଧର। ଓଡ଼ିଆ ନାଟକର ବିଷୟବସ୍ତୁ, ମଞ୍ଚକୌଶଳ, ଚରିତ୍ରଚର୍ଯ୍ୟା, ସଂଳାପ ତଥା ଲୋକନାଟକ ଶୈଳୀର ନୂତନ ପରୀକ୍ଷାଧର୍ମୀ ପ୍ରୟୋଗ କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାଙ୍କର ଅବଦାନ ଅବିସ୍ମରଣୀୟ। ସହରି ସଭ୍ୟତା ଓ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ମଣିଷର ଜୀବନଚର୍ଯ୍ୟାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆକର୍ଷଣୀୟ ଢଙ୍ଗରେ ପରିବେଷଣ କରିବାରେ ତାଙ୍କର କୃତିତ୍ୱ ଅନବଦ୍ୟ।

ସାଂପ୍ରତିକ ମନୁଷ୍ୟର ହତାଶା, ବ୍ୟର୍ଥତା, ନିଃସଙ୍ଗତାବୋଧ ଓ ଯୌନ ଜ୍ୱଳନକୁ ସେ ଚମତ୍କାର ନାଟ୍ୟରୂପ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି। ମଣିଷର ଅର୍ନ୍ତଦାହକୁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ନିରୀକ୍ଷଣ କରି ସେ ବ୍ୟକ୍ତି ଜୀବନର ମନଗହନର ପ୍ରକୃତ ସ୍ୱରୂପକୁ ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିଛନ୍ତି।

ପାରମ୍ପରିକ ରୀତିରେ ନାଟକ ଲେଖି ସେ ପ୍ରଥମେ ଓଡ଼ିଆ ପାଠକ ଓ ଦର୍ଶକ ଦରବାରରେ ପରିଚିତି ହାସଲ କରିଥିଲେ। ରାତ୍ରି, ଯୌବନ, ଅଗଷ୍ଟ ନଅ, ବଳ୍ମି ଜଗବନ୍ଧୁ ପ୍ରଭୃତି ନାଟକ ଏହାର ପ୍ରମାଣ। ମାତ୍ର ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ସେ ନୂତନ ପରୀକ୍ଷାଧର୍ମୀ ନାଟକ ରଚନା କରି ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ଏକ ମାଇଲଖୁଣ୍ଟ ରୂପେ ଚିହ୍ନିତ ହେଲେ। ତାଙ୍କର ଆଗାମୀ, ଅବରୋଧ, ବନହଂସୀ, କାଠଘୋଡ଼ା, ବିତର୍କିତ ଅପରାହ୍ନ, କ୍ଳାନ୍ତ ପ୍ରଜାପତି, ନନ୍ଦିକାକେଶରୀ ପ୍ରଭୃତି ଉଚ୍ଚମାନର ପରୀକ୍ଷାଧର୍ମୀ ନାଟ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି।

ଆଲୋଚ୍ୟ 'ଅମୃତସ୍ୟ ପୁତ୍ରଃ' ମନୋରଞ୍ଜନଙ୍କ ଏକ ସଫଳ 'One Set Drama'। ଏକ ପ୍ଲାଟ୍‌ଫର୍ମକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ଏ ନାଟକର ସମଗ୍ର କଥାବସ୍ତୁ ଗତିଶୀଳ। ଏହାର ଚରିତ୍ର ସଂଖ୍ୟା ମଧ୍ୟ ସୀମିତ। ଟେଲିଗ୍ରାଫିକ୍ ସଂଳାପର ସାର୍ଥକ ପ୍ରୟୋଗ ଏଠି ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ। ମଞ୍ଚକୁ ପୁଣି ଦୁଇଟି ଜୋନ୍‌ରେ ବିଭକ୍ତ କରି ନୂତନ ଷ୍ଟେଜ୍ ଟେକ୍‌ନିକ୍ ଖଞ୍ଜି ଦିଆଯାଇଛି। ନାଟକର ମୁଖ୍ୟ ଚରିତ୍ର ଏକ ପିତୃମାତୃହୀନ ଯୁବକ, ଯାହାର ନାମ 'ସନାତନ'। ଭଗବତ୍ ଗୀତାର ଦର୍ଶନରେ ସନାତନ ହେଉଛି ଶାଶ୍ୱତ ବା ଚିରନ୍ତନ। ମନୁଷ୍ୟକୁ ଉପନିଷଦରେ ଅମୃତର ସନ୍ତାନ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରାଯାଇଛି। ସେହି ଉପନିଷଦିୟ ଚିନ୍ତାଧାରା ଅନୁଯାୟୀ ଏ ନାଟକର ଶୀର୍ଷକ ହେଉଛି 'ଅମୃତସ୍ୟ ପୁତ୍ରଃ'। ମନେହୁଏ 'Establishment' ବା ସ୍ଥିତାବସ୍ଥା ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ହିଁ ଏ ନାଟକର ପ୍ରଧାନ ସ୍ୱର, ନାଟକର କଥାବସ୍ତୁରେ ତାହା ଅଭିବ୍ୟଞ୍ଜିତ। ତିନୋଟି ଅଙ୍କରେ ବିଭକ୍ତ ନାଟକର ଭାବବସ୍ତୁରେ ମୁଖ୍ୟ ଚରିତ୍ର ରୂପେ ଉଦ୍‌ଭାସିତ ସନାତନ ଏକ ଯାରଜ ସନ୍ତାନ।

ପ୍ରଥମ ଅଙ୍କରେ ସୁଚେତା ସହିତ ତା'ର ଅନ୍ତରଙ୍ଗତା ହେବାପରେ ଯେତେବେଳେ ସୁଚେତା ତାକୁ ନିଜ ଘରକୁ ଆମନ୍ତ୍ରଣ କରିଛି ସେତେବେଳେ ସନାତନ ସୁଚେତା ଘରକୁ ଯିବାକୁ ଅସମ୍ମତି ପ୍ରକାଶ କରିବାରୁ ସୁଚେତା କହିଛି "ହୋଇପାରେ ଆପଣଙ୍କ ଘରଠାରୁ ଆମ ଘରେ ସୁଖ ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ କମ୍....ତା'ବୋଲି" କିନ୍ତୁ ସନାତନ କହିଛି ତା'ର ଘର ନାହିଁ, ସେ ଏକ ପରିଚୟ ହୀନ ସନ୍ତାନ। ଏକଥାର ରହସ୍ୟ ଉଦ୍‌ଘାଟିତ ହୋଇଛି ଯେତେବେଳେ ସନାତନ କହୁଛି "କର୍ଣ୍ଣର ଇତିହାସ ଜାଣିଛନ୍ତି ? ଯିଏ ଏକ ଛୋଟ ପାତ୍ରରେ ସୁଅରେ ଭାସି ଭାସି ଲାଗିଥିଲା କେଉଁ ଏକ ଅଜଣା ଘାଟରେ। ମୁଁ କର୍ଣ୍ଣ...ମୁଁ ଯୀଶୁ। ଯୀଶୁ ଯିଏ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା ଗୁହାଳର କୁଣ୍ଡ ଭିତରେ। ମୁଁ କୃଷ୍ଣ... ସନାତନ ଯିଏ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା ବନ୍ଦୀଶାଳାରେ। ବାପା ମା'ର ଇତିହାସ ମୋ ପାଇଁ ଅନ୍ଧକାର ଏଠାରେ ନାଟ୍ୟକାର କୁମାରୀ ମାତାର ଗର୍ଭରୁ ଜନ୍ମ ନେଇଥିବା କର୍ଣ୍ଣ, ଘୋଡ଼ାଶାଳରେ ଜନ୍ମ ନେଇଥିବା ଯୀଶୁ ବା ମଥୁରାର ବନ୍ଦୀଶାଳରେ ଜନ୍ମ ନେଇଥିବା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପରି ସନାତନର ପରିଚୟ ବାଢ଼ିଛନ୍ତି। ସମାଜର କେଉଁ ଏକ ଅନ୍ଧଗଳିରେ ତାକୁ ଜନ୍ମ ଦେଇ ଫିଙ୍ଗି ଦେଇଥିଲା ମା' ସାମାଜିକତାର ଭୟରେ। ଏମିତି କୁନ୍ତୀ ସାମାଜିକ ଭୟରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ କର୍ଣ୍ଣକୁ ଭସାଇ ଦେଇଥିଲେ ନଦୀଗର୍ଭରେ। ଏଥିରୁ ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏଯେ, ମଣିଷ କାଳ କାଳ ଧରି ସାମାଜିକ ଭୟରେ ପୀଡ଼ିତ। ବିଶେଷତଃ, ସନ୍ଦେହ, ଅବିଶ୍ୱାସ ଓ ଭୟର ବନ୍ଦୀଶାଳାରେ ସାଂପ୍ରତିକ ମଣିଷ କିପରି ଛଟପଟ ହୁଏ, ତାହା ନାଟକର ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଙ୍କରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରତିଭାତ ହୋଇଛି।

ସୁଚେତା, ବିମଳବାବୁ ଓ ନିର୍ମଳାଙ୍କ କନ୍ୟା। ବିମଳ ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ମାତ୍ର ନିର୍ମଳା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପିକା। ଉଭୟଙ୍କ ଭିତରେ ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନରେ ଦେଖାଦେଇଛି ସନ୍ଦେହ ଓ ଅବିଶ୍ୱାସ। ଏପରିକି ସେମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ଠିକ୍ ଭାବରେ ବୁଝି ପାରିନାହାନ୍ତି। ବିମଳ ବାବୁ ନିର୍ମଳା କୌଣସି ତରୁଣ ଅଧ୍ୟାପକ ସହ କଥା ହେଲେ ସନ୍ଦେହ କରନ୍ତି। ସେହିପରି ବିମଳ ଘରୁ ବାହାରକୁ ଗଲେ ନିର୍ମଳା ତାଙ୍କର ପିଛା କରନ୍ତି। ସାଂପ୍ରତିକ ସମାଜରେ ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନ ପ୍ରାୟ ସନ୍ଦେହ ଭରା। ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଶ୍ୱସ୍ତତାର ଅଭାବ। ବିମଳ ଓ ନିର୍ମଳାଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରୁ ଏହା ଅଭିବ୍ୟଞ୍ଜିତ। ପୁନଶ୍ଚ ବିମଳ ବାବୁଙ୍କଠାରୁ ନିର୍ମଳା ଜାଣିବାକୁ ପାଇଛନ୍ତି ଯେ, ଗତକାଲି ସନାତନ ଚୌଧୁରୀ ତାଙ୍କ ଘରେ ଥିଲେ। ସୁଚେତା ଓ ସନାତନର ଅନ୍ତରଙ୍ଗତା ଅବଗତ ହୋଇ

ନିର୍ମଳା ଟିକେ ଶଙ୍କିତ ହୋଇଛନ୍ତି। ମାତ୍ର ବିମଳବାବୁ ସନାତନ ଭିତରେ ନିଜକୁ ଦେଖିପାରିଛନ୍ତି। ସେ କହନ୍ତି "ସନାତନଙ୍କୁ ଦେଖି ମୋର ଯେମିତି ମନେ ହେଲା ମୁଁ ନିଜେ ସନାତନ। ଏହା ଶୁଣି ନିର୍ମଳା କହନ୍ତି, "ଆହା, କ'ଣ ବାଜେ କଥା କହୁଚ!" ଏହି କଥୋପକଥନ ଭିତରେ ବିମଳ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି "ସାରାଜୀବନ ମୁଁ ତୁମକୁ ଏଇ ବାଜେ କଥା କହିଆସିଛି। ଏଇ ବାଜେ କଥା ଭିତରେ ମୁଁ ତୁମକୁ ବୁଝାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଆସିଛି; କ'ଣ ମୁଁ କହିବାକୁ ଚାହେଁ...ପାରିନି।" ଦାମ୍ପତ୍ୟର ଅବିଶ୍ୱସ୍ତତା, ସନ୍ଦେହ ଓ ପରସ୍ପରର ବୁଝାମଣା ଭିତରେ ଦୂରତା ହିଁ ସାମାଜିକ ସମ୍ପର୍କର ମୂଳଦୂଆକୁ ଯେମିତି ଭାଙ୍ଗି ଦେଇଛି। କ୍ରମଶଃ ବିମଳ ଓ ନିର୍ମଳା ଚାଲିଯିବା ପରେ ପ୍ଲାଟ୍‌ଫର୍ମକୁ ଆସିଛନ୍ତି ସନାତନ ଓ ସୁଚେତା। ସେମାନେ ରେଳ ଲାଇନ୍‌ର ସ୍ଲିପର୍ ପରେ ସ୍ଲିପର୍ ଡେଇଁ ଡେଇଁ ନୂଆ ରାସ୍ତାରେ ଆସିଛନ୍ତି। ସୁଚେତା ଆଗେ ଷ୍ଟେସନ୍‌ରେ ପହଞ୍ଚିଛି। ତେଣୁ ସେ ସନାତନକୁ କହିଛି ତୁମେ ପାରିଲ ନାହିଁ, ପଛରେ ପଡ଼ିଗଲ। ମାତ୍ର ସନାତନ କହିଛି, ପଛରେ ପଡ଼ି ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଜିତି ଯାଇଛି। ବାସ୍ତବରେ ସନାତନ ହିଁ ନୂଆ ବାଟରେ ଯିବା ପାଇଁ ସୁଚେତାକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇଛି। ସନାତନ ସବୁକିଛି କରିପାରିବ। ରାଜା, ମନ୍ତ୍ରୀ, କଟୁଆଳ ସବୁ ହୋଇପାରିବ। ତା' ପାଖରେ ଶକ୍ତି ଅଛି, ସାହସ ଅଛି, ଦମ୍ଭ ଅଛି। ସେ ସମାଜକୁ ବଦଳେଇ ଦେଇପାରିବ। ସେ ନବୀନ ଯୁଗର ଯୁବଶକ୍ତିର ପ୍ରତୀକ। ଏହି ଅବକାଶରେ ନାଟ୍ୟକାର ଲୋକ ନାଟକର ଉପାଦାନକୁ ସାର୍ଥକ ଭାବରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିଛନ୍ତି। ସନାତନ ପ୍ରଥମେ ଦ୍ୱାରୀ ଓ ପରେ ରାଜା ଭୂମିକାରେ ଅଭିନୟ କରିଛି ଏବଂ ସୁଚେତା ମଧ୍ୟ ନାୟିକା ଭୂମିକାରେ ଅଭିନୟ କରିଛି। ସନାତନ ସୁଚେତାକୁ କହିଛି, "ମୁଁ କିନ୍ତୁ କହିଥିଲି ରାସ୍ତାର ସଡ଼କ ବାଟରେ ସମସ୍ତେ ଆସନ୍ତି, ତୁମେ ବି ସବୁଦିନ ଆସିଛ, କିନ୍ତୁ ଆଜି ଚାଲ ଅନ୍ୟ ଏକ ବାଟରେ ଯିବା। ବନ୍ଧୁର କର୍କଶ ନୂଆ ବାଟ, ସେଥିରେ ଆନନ୍ଦ ଅଛି। ସେମାନେ ୱେଟିଂ ରୁମ୍‌ରେ ବସି ଆଳାପ କରିଛନ୍ତି। ସନାତନ ବିମଳ ବାବୁଙ୍କ କଥା କହିଛି। ବିମଳ ବାବୁ ନିଜକୁ ଠିକ୍ ଭାବେ ଦେଖିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ। ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ଭୟ ଜମାଟ ବାନ୍ଧି ଯାଇଛି।

ପ୍ରସଙ୍ଗକ୍ରମେ ସନାତନ ଏ.ଏସ୍.ଏମ୍ ବାବୁଙ୍କ ଜୀବନର କଥା ଅବଗତ ହୋଇଛି। ସେ ବିବାହ କରିଥିଲେ, ତାଙ୍କ ପତ୍ନୀ କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କଠାରୁ ଦୂରେଇ ଯାଇଛନ୍ତି। ତାଙ୍କର ହୁଏତ ପିଲାଛୁଆ ହୋଇଥାଇପାରେ। ଏକ ଅଦୃଶ୍ୟ Morality ଭୟରେ ସେ ତାହା ଖୋଲି କରି କହିପାରୁନାହାନ୍ତି। ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ସୁଚେତା ଜାଗିଛି ତା' ବୋଉ ନିର୍ମଳା ଦେବୀ ଷ୍ଟେସନ୍‌ରୁ ଓହ୍ଲାଇ ବାପାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଘରକୁ ଗଲେଣି ସେ ଘରକୁ ଗଲେ କ'ଣ ଭାବିବେ। ତା' ମନରେ ଆସିଲା ଭୟ। ତା' ମନକଥା ଜାଣିପାରି ସନାତନ ପଚାରିଲା ପୁଣି ଭୟ ? କୋଉ ଭୟ ? କାହାର ଭୟ ? ସୁଚେତା କହୁଛି, ବାପାଙ୍କର ଭୟ, ବୋଉର ଭୟ, ସାଇପଡ଼ିଶା ସବୁ, ସମସ୍ତଙ୍କର ଭୟ ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟଯେ, କାହ୍ନୁଚରଣଙ୍କ 'ଶାସ୍ତି' ଉପନ୍ୟାସରେ ଧୋବୀ ଯେପରି ସାମାଜିକ ଭୟରେ ସନିଆ ଆଗରେ ନିଜର ମନକଥା କହିପାରିଲା ନାହିଁ, ଠିକ୍ ସେମିତି ସାମାଜିକ କଟକଣାର ଭୟରେ ଚିନ୍ତିତ ହୋଇଛି 'ସୁଚେତା'। ମାତ୍ର ସନାତନ ତା'ର ଆଦର୍ଶରେ ସୁଚେତାକୁ ଅନୁପ୍ରାଣିତ କରି ଦୃଢ଼ ଭାବରେ କହିଛି, "ମୁଁ ସନାତନ, ଶିବ, ଧ୍ୱଂସକାରୀ, ଡେଷ୍ଟ୍ରଏର୍" ପୁନଶ୍ଚ ସେ ନିଜର ସ୍ୱାଧୀନ ଚିନ୍ତା ଓ ଏଷ୍ଟାବ୍ଲିଶ୍‌ମେଣ୍ଟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିପ୍ଳବର ବାର୍ତ୍ତା ଦେଇ ଉଦ୍‌ଘୋଷଣା କରିଛି "ମୁଁ ଆସିଛି ତୁମର ତଥାକଥିତ ସଭ୍ୟତା, ତୁମର ମଣିଷଗଢ଼ା ପ୍ରକୃତିକୁ ଭାଙ୍ଗିଦେବାକୁ। ମନ ଭିତରେ ଜମାଟ ବନ୍ଧା ଭୟକୁ ମୁଁ ଆସିଛି ଭାଙ୍ଗି ଚୁର୍‌ମାର୍ କରିଦେବାକୁ। ମଣିଷ ନିଜ ପାଇଁ ସୃଷ୍ଟି କରିଛି ଯେଉଁ ନାଗଫାଶ ମୁଁ ଆସିଛି ତାକୁ ଛିନ୍ନ କରିଦେବାକୁ। ମୁକ୍ତିର ନୂଆ ସନନ୍ଦ ଧରି ମୁଁ ଆସିଛି। ମୁଁ ଏକ ନୂଆ ଯୁଗର ସଂକେତ। ମୁଁ ଗତିମାନ ଅଶ୍ୱ, ମୁଁ କାଳବୈଶାଖି, ମୁଁ ମହାକାଳର ଶଙ୍ଖଧ୍ୱନି। ମନର ସୃଷ୍ଟି ପାଇଁ ମୁଁ ଧ୍ୱଂସକାରୀ" ସନାତନର ଏହି ସଳାପ ହିଁ ସମଗ୍ର ନାଟକର ମର୍ମବାଣୀ ପରି ମନେହୁଏ। ଏଥିରୁ ଯୁବଶକ୍ତିର ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ମାନସିକତାକୁ ପାଠକ ଉପଲବ୍ଧି କରିଥାଏ।

ପ୍ରକୃତିରେ ପ୍ରାଚୀନତାକୁ ଭାଙ୍ଗିଲେ ଯାଇ ନୂଆ ଗଢ଼ି ହୁଏ। ସମସାମୟିକ କାଳରେ ରଚିତ ସଚ୍ଚି ରାଉତରାୟଙ୍କ 'ଝଡ଼' କବିତାରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ବାର୍ତ୍ତା ନିହିତ। ଏଇଯେ ଆସୁଛି ଝଡ଼, କର ସଖି ତା'ରେ ନମସ୍କାର ବୋଲି କବି ପୁରାତନକୁ ଭାଙ୍ଗି ଝଡ଼ ମାଧ୍ୟମରେ ନୂତନ ସୃଷ୍ଟିର ପରିକଳ୍ପନା କରିଛନ୍ତି। ଆଲୋଚ୍ୟ ନାଟକରେ ସନାତନ ମଧ୍ୟ ସେହି ଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ। ତେଣୁ ପ୍ରାଚୀନ ପରମ୍ପରାର ନିଗଡ଼ରେ ବନ୍ଧନମୁକ୍ତ ସମାଜକୁ, ତା'ର ପରମ୍ପରା ଓ ଚଳଣିକୁ, ତା'ର ସନ୍ଦେହ, ଅବିଶ୍ୱାସ ଓ ଭୟର ବାତାବରଣକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେଇଛି ସଂକଳ୍ପବଦ୍ଧ। ସନାତନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ସୁଚେତା ମଧ୍ୟ ସେଇ ଆଦର୍ଶରେ ପରିଚାଳିତ ହୋଇଥିବାବେଳେ ପ୍ରାଚୀନ ଆଦର୍ଶକୁ ଜାବୁଡ଼ି ଧରି ରଖିଥିବା ପୁରାତନ ପିଢ଼ିର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ସ୍ୱରୂପ 'ବିମଳ' ଓ 'ନିର୍ମଳା' ସନାତନର

କାର୍ଯ୍ୟକଳାପକୁ କେବଳ ଅନାଇ ରହିଛନ୍ତି। ସନାତନର ବୈପ୍ଳବିକ ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ସେମାନେ ସାମିଲ ହୋଇପାରିନାହାନ୍ତି। ପଚିଶ ବର୍ଷତଳର ଅତୀତ କଥା ଏମାନେ ସ୍ମରଣ କରି ଏମିତି ଏକ ପ୍ଲାଟ୍‌ଫର୍ମରେ କେମିତି ତାଙ୍କର ଦେଖା ହୋଇଥିଲା ତାହା ସ୍ମରଣ କରିଛନ୍ତି। ସାକ୍ଷାତରୁ ଅନ୍ତରଙ୍ଗତା ଓ ଉଭୟଙ୍କ ସମ୍ପର୍କର ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ପୁଅଟିଏ। ତାକୁ ହୁଏତ କେଉଁ ଅନାଥ ଆଶ୍ରମରେ ନିର୍ମଳା ଛାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି, ସମାଜର ଭୟରେ। କୁମାରୀ ଝିଅର ସନ୍ତାନକୁ ସମାଜ ଗ୍ରହଣ କରିପାରେନା। ପୁରାଣରେ କୁନ୍ତିଙ୍କର ଯେଉଁ ଅବସ୍ଥା, ନିର୍ମଳାଙ୍କ ଜୀବନରେ ତାହା ହିଁ ଘଟିଛି। ପରେ ନିର୍ମଳା ଓ ବିମଳ ବିବାହ ବନ୍ଧନରେ ଛନ୍ଦି ହୁଅନ୍ତି। ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ସନ୍ଦେହ। ଆଜି ସନାତନକୁ ଦେଖି ଭାବନ୍ତି ସନାତନ ହୁଏତ ତାଙ୍କ ସନ୍ତାନ ହୋଇପାରେ।

ଅନ୍ୟପଟରେ ଏ.ଏସ୍.ଏମ୍. ବାବୁ ମଧ୍ୟ ସନାତନକୁ ନେଇ ନିଜର ପୁଅ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି। ସେ ବିମଳ ବାବୁଙ୍କୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଜଣାଇ ଦେଇଛନ୍ତି "ମନଟା ସବୁବେଳେ ଗୋଳେଇ ଘାଣ୍ଟି ହୋଇ ରହୁଛି...। ଭାବିଲି, କାଳେ ସେ ଯଦି...ସେ ମୋ ପୁଅ। ସୁଚେତା ଓ ସନାତନ କିନ୍ତୁ ସ୍ଲିପର ପରେ ସ୍ଲିପର୍ ଡେଇଁ ବିମଳା ଓ ନିର୍ମଳା ଯିବାପରେ ନୂତନ ଆନନ୍ଦରେ ଆଗେଇ ଆସିଛନ୍ତି ୱେଟିଂ ରୁମ୍‌କୁ। ସନାତନ ସୁଚେତାକୁ କହିଛି, ଆମେ ଆଗେଇ ଯିବା, ଆମ ପାଇଁ ବାଧା ନାଇଁ, ବନ୍ଧନ ନାଇଁ। ଆମେ ଏଷ୍ଟାବ୍ଲିଶ୍‌ମେଣ୍ଟ୍ ସ୍ୱୀକାର କରୁନା। ଶଙ୍କାହୀନ, ଭୟହୀନ ଆମେ। ଆମେ ଆଗେଇ ଯିବା ଏକା ଏକା। ସବୁ ଧରା ବନ୍ଧାଗତ ଶୃଙ୍ଖଳା, ସବୁ ଧାରଣା, ସବୁ ବାହାରେ ଆମେ। କାରଣ ସେ ସବୁ ମିଛ, ମିଛ, ମିଛ। ବସ୍ତୁତଃ ସନାତନର ଉକ୍ତି ଭିତରେ ଯୁବ ସମାଜର ନିର୍ଭୟତା ଓ ସାମାଜିକ ସ୍ଥିତାବସ୍ଥା ବିରୁଦ୍ଧରେ ତୀବ୍ର ଆହ୍ୱାନ ସୂଚିତ ହୋଇଛି। ସେ ଏ.ଏସ୍.ଏମ୍ ବାବୁ ଓ ବିମଳ ବାବୁଙ୍କୁ ବାପା ଭାବରେ ଅସ୍ୱୀକାର କରିଛି। ସେ ଅତୀତର ଘୁଣଖିଆ/ପୋକଖିଆ ପୃଥିବୀକୁ ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ଶପଥ ନେଇଛି। ସମାଜର ନୀତି ନିୟମ, ପରମ୍ପରା ସବୁ ପୁରୁଣା ହେଇଗଲାଣି। ଭାଙ୍ଗିଲେ ଯାଇ ନୂଆ ଗଢ଼ିହେବ। ତାକୁ ନ ଭାଙ୍ଗିଲେ ବଞ୍ଚି ହେବନାହିଁ। ଏପରିକି ସୁଚେତା ଭାଙ୍ଗିବ କାହିଁକି ବୋଲି ଯେଉଁ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଛି ତା'ର ଉତ୍ତରରେ ସନାତନ କହିଛି, "କହିପାରିବ, ମଣିଷ ଯାହା ଚାହେଁ କାହିଁକି ତା' ଜୀବନରେ ପାଇପାରେନା ? କର୍ମ କଲେ ବି କାହିଁକି ଠିକ୍ ଭାବେ ଫଳ ମିଳେନା। କାହିଁକି ଜଣେ ଅନ୍ୟ ଜଣଙ୍କ ଉପରେ ଅତ୍ୟାଚାର କରେ। ଦୁଇରେ ଦୁଇ ମିଶି ଚାରି ହୁଏ କାହିଁକି ? କାହିଁକି ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅଛି, ପୃଥିବୀ ଅଛି ? କାହିଁକି ମଣିଷ ଜନ୍ମ ନିଏ ? କାହିଁକି ସେ କର୍ମ କରେ ?" ଏ ଉକ୍ତି ଭିତରେ ଜଣାଯାଏଯେ, ଏ ସମାଜରେ ସବୁ କାହିଁକିର ଉତ୍ତର ନାହିଁ। ସୁତରାଂ ସନାତନ ସବୁକିଛି ଭାଙ୍ଗିବା ଆରମ୍ଭ କରିଦେଇଛି। ତା'ର ଶକ୍ତି ଅଛି ସେ ଭାଙ୍ଗିବ। ସବୁକୁ ଭାଙ୍ଗିବ। କପ୍, ପ୍ଲେଟ୍, ଚେୟାର ସବୁକିଛି। ଏପରିକି ତା'ର ମୋହକୁ ମଧ୍ୟ। ସେ ଅବଶ ହୋଇପଡ଼ିବନି। ପରିଶେଷରେ ଗତାନୁଗତିକ ସଭ୍ୟତାର ପ୍ରତୀକ ଟ୍ରେଣ୍ଡକୁ ଭାଙ୍ଗିବା ପାଇଁ ସନାତନ ଓ ସୁଚେତା ରେଳଧାରଣା ଉପରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇପଡ଼ିଛନ୍ତି। ବେହେରା ଟ୍ରେନ୍ ଆସୁଥିବାର ଦେଖି ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଡାକିଛି। ମାତ୍ର ସେମାନେ ରେଳ ଲାଇନ୍ ଆଗରୁ ହଟିନାହାନ୍ତି। ମାଡ଼ି ଯାଇଛି ଟ୍ରେନ୍। ବିମଳ ବାବୁ ନିର୍ଲିପ୍ତ ଭାବରେ କହିଛନ୍ତି, ବ୍ୟସ୍ତ ହୁଅନି, କିଛି ହବନି, ସେ ଯେ ସନାତନ। ଗୀତାର ପବିତ୍ର ବାଣୀ "ନୈନଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତି ଶସ୍ତ୍ରାଣି, ନୈନଂ ଦହତି ପାବକ" ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ବିମଳ ବାବୁ ଜଣାଇଦେଲେ, ଯେ ସନାତନ, ସେ ଶାଶ୍ୱତ, ସେ ଅମର। ଗୋଟିଏ ସନାତନର ମୃତ୍ୟୁରେ ହୁଏତ ଅଗଣିତ ସନାତନ ଜନ୍ମନେବେ। ଏ ସଭ୍ୟତାର ପୁରୁଣା ଢାଞ୍ଚା ବଦଳାଇବାକୁ କାଳେ କାଳେ ସନାତନମାନେ ଆସିବେ। ଯୁଗ ବଦଳିବ। ଯୁଗର ଯନ୍ତ୍ରଣା ବଦଳିବ। ନୂତନ ଚିନ୍ତା, ସ୍ୱାଧୀନ ଜୀବନ ଓ ସନ୍ଦେହହୀନ ଭାବେ ବଞ୍ଚିବାକୁ ସନାତନ ପରି ଯୁବକମାନେ ଆଗେଇ ଆସିବେ। ଏଇ ସତ୍ୟଟି ନାଟକର ଉପସଂହାରରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିଫଳିତ।

ଉପସଂହାର :

ଅତଏବ 'ଅମୃତସ୍ୟ ପୁତ୍ର' ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ଗଢ଼ି ଆସିଥିବା ରକ୍ଷଣଶୀଳ ସମାଜର ଚଳଣି, ପରମ୍ପରା ଭିତରେ ଯେଉଁ ଭୟ, ସନ୍ଦେହ ଓ ଅବିଶ୍ୱାସ ଲାଗି ରହିଛି ତାହାକୁ ଯୁବ ସମାଜ କିପରି ଭାଙ୍ଗିଦେବାକୁ ତତ୍ପର ତାହା ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହୋଇଛି। ଚିରକାଳ ମଣିଷ ମୁକ୍ତକାମୀ। ସ୍ୱାଧୀନତା ହିଁ ତା'ର ଚିରକାମ୍ୟ। ସେଦିନ ରୁଷୋ ଯେପରି କହିଥିଲେ "Man is born free, but is everywhere in chains". ଅର୍ଥାତ୍, ମଣିଷ ମୁକ୍ତ ଭାବରେ ଜନ୍ମ ନିଏ, ମାତ୍ର ସମାଜ ତାକୁ ନୀତି ନିୟମର ଶୃଙ୍ଖଳାରେ ବାନ୍ଧିଦିଏ। ସେଇଠୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବା ପାଇଁ ଅନ୍ତତଃ ଶକ୍ତି ସମ୍ପନ୍ନ ଯୁବକମାନେ ବିପ୍ଳବର ଆହ୍ୱାନ ଦିଅନ୍ତି। ଆଲୋଚ୍ୟ ନାଟକର

ସନାତନ ସେହିପରି ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ଯୁବସମାଜର ସାର୍ଥକ ପ୍ରତିନିଧି; ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ।

ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥସୂଚୀ :

୧. ଦାସ, ସର୍ବେଶ୍ୱର - ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ - ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶନ-୧୯୮୧।

୨. ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡ଼େମୀ - ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ।

୩. ଦାସ, ହେମନ୍ତ କୁମାର - ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ବିକାଶଧାରା - ତୃତୀୟ ସଂସ୍କରଣ-୨୦୧୨।

୪. ସାହୁ, ଡ. ନାରାୟଣ - ନାଟ୍ୟକାର ମନୋରଞ୍ଜନ ଓ ଅମୃତସ୍ୟ ପୁତ୍ର - ଇଣ୍ଡିଆନ୍ ବୁକ୍ ଡିଷ୍ଟ୍ରିବ୍ୟୁଟର୍ସ।

୫. ଦାସ, ମନୋରଞ୍ଜନ - ଅମୃତସ୍ୟ ପୁତ୍ର - ନାଳନ୍ଦା, କଟକ-୧୯୭୪।

୬. ମହାପାତ୍ର, ଡ. ବଭ୍ରୁବାହନ - ସମ୍ପ୍ରତିକ ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ : ବିଚାର ଓ ବିଶ୍ଳେଷଣ - ସତ୍ୟନାରୟଣ ବୁକ୍ ଷ୍ଟୋର - ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ-୨୦୨୦।

୭. ସାହୁ, ଡ. ନାରାୟଣ - ସ୍ୱାଧୀନତ୍ତୋର ଓଡ଼ିଆ ନାଟକ ଓ ଅନ୍ୟ ପ୍ରସଙ୍ଗ - ସତ୍ୟନାରୟଣ ବୁକ୍ ଷ୍ଟୋର - ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ-୨୦୧୭।

୮. ଦାସ, ହେମନ୍ତ କୁମାର - ଓଡ଼ିଆ ନାଟକର ଐତିହାସିକ ବିବର୍ତ୍ତନ (ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗ) ଏସ୍.ବି. ପବ୍ଲିକେସନ୍, ବିନୋଦବିହାରି, କଟକ-୨୦୦୬।

❖ ❖ ❖